

QUINES MESURES PER AFRONTAR LA CRISI? LES PROPOSTES DEL GRUP D'EXPERTS DE L'ASSEMBLEA GENERAL DE L'ONU

François Houtart

Professor emèrit de la Universitat Catòlica de Lovaina. Fundador del Centre Tricontinental

Ponència transcrita, pronunciada en castellà

El cicle que la Fundació ha organitzat es diu “És possible un canvi de sistema econòmic?” i ja han tingut la conferència d'Ignacio Ramonet sobre la crisi financera i els seus aspectes econòmics i sistèmics. Així que no parlaré d'això. Vull només en aquesta hora recordar primer alguns altres aspectes de la crisi, perquè això serà fonamental per reflexionar sobre les sortides de la crisi, especialment intentant mostrar que la crisi no és només financera i econòmica; i segon intentaré donar algunes informacions sobre la feina i les propostes de la comissió Stiglitz de les Nacions Unides; i finalment intentaré també donar algunes idees que van més enllà de les conclusions de la comissió de Nacions Unides.

Així, primer, l'aspecte de convergència de diverses crisis i en particular una convergència de crisi financera amb una crisi alimentària, una crisi energètica i una crisi climàtica. Això em sembla fonamental per la bona raó que les solucions que haurem de trobar són molt diferents si només es parla de crisi financera o si es parla del conjunt de les crisis que tenen un origen similar, que és la lògica del sistema capitalista. Ja sabem que la crisi financera és molt més que financera, que és econòmica, amb totes les seves conseqüències. Però les altres crisis, que tothom coneix també, entren en el joc. La crisi alimentària –i il·lustraré aquestes crisis amb tres o quatre gràfics- ha tingut dos aspectes, un aspecte conjuntural que és la pujada dels preus dels grans a la borsa de Chicago i un aspecte estructural que és des dels quaranta últims anys la destrucció sistemàtica de l'agricultura camperola per reemplaçar-la per una agricultura productivista de tipus capitalista. Aquests dos aspectes de la crisi alimentària tenen el seu origen també en la lògica del sistema capitalista, per una banda guanyar diners, augmentar la taxa de guany el més ràpidament possible en tots els indrets, i el lloc justament dels grans va ser un lloc privilegiat en els anys 2007 i 2008, i per una altra banda la recerca de noves fronteres per a l'acumulació del capital i dins d'aquestes noves fronteres hi ha l'agricultura per una banda i els serveis públics per l'altra. Així aquesta crisi està vinculada amb aquesta lògica. No entro en els detalls.

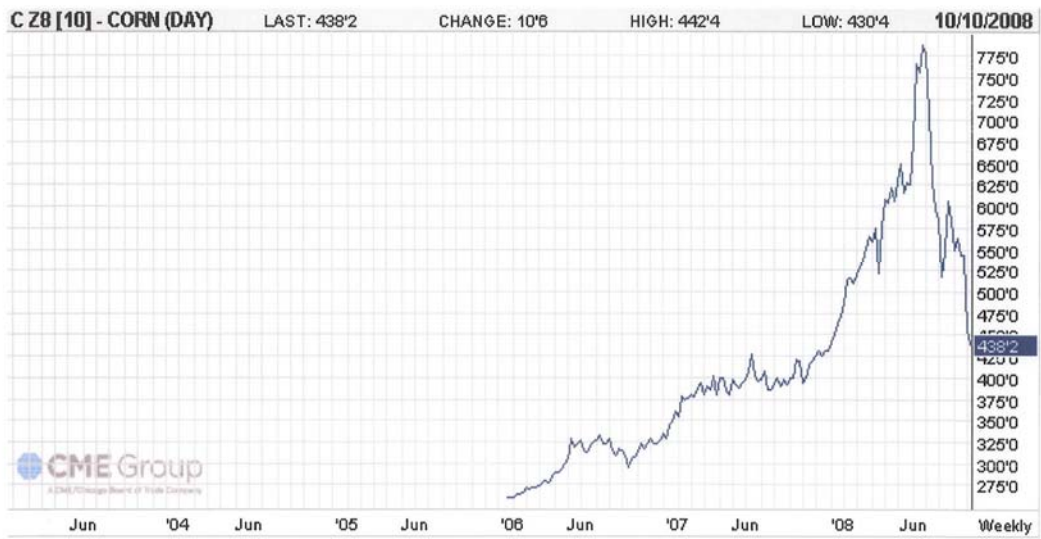
La crisi energètica és estructural, dins dels cinquanta anys que vénen la humanitat ha de trobar noves fonts d'energia, es canviarà totalment el cicle energètic de l'energia fòssil, i per això s'han d'invertir molts diners justament per a les noves tecnologies i trobar noves orientacions i en particular tenir també una contracció de la demanda. I tot això demanarà inversions enormes que ja estan en part aturades per la crisi financera. I de nou estem enfront la mateixa lògica, la lògica per una banda d'una sobre utilització d'energia pel mateix sistema, el tipus de desenvolupament que hem conegut, i per una altra banda, com ho veiem en l'exemple de l'agroenergia, una ignorància del que s'anomena en economia les externalitats, és a dir el que no entra en el càlcul del mercat. Així, la solució immediata que el capital troba per resoldre la crisi energètica és l'agroeconomia, però l'agroenergia significa, de fet, si volem que sigui una certa contribució per a la crisi energètica, és a dir una contribució del 20%-25% de la demanda en els propers anys, això significarà transformar centenars de

milions d'hectàrees de terres per produir agrocarburants i significarà també la difusió del monocultiu, és a dir, amb un caràcter destructor de la biodiversitat dels sòls, de l'aigua, dels mars, dels rius i, per altra banda, l'expulsió dins dels propers vint anys de 60 milions de camperols de les seves terres, amb totes les conseqüències socials. Però això són externalitats pel capital, el que importa és continuar el control de l'energia per alguns grans grups econòmics i tenir una taxa de guany que pot contribuir a l'acumulació del capital.

Seguim amb la crisi climàtica. Sabem que és molt més greu del que pensa l'opinió pública perquè tenim al mateix temps una utilització sempre més gran de matèria primera i d'energia i per això una emissió de gasos a efectes hivernacle sempre més gran malgrat tots els esforços que es fan i, per altra banda, tenim una destrucció sistemàtica dels pous de carboni, és a dir els indrets a la natura que absorbeixen els gasos, en particular en CO₂, és a dir, els boscos i els oceans. No hi entraré tampoc en detalls, tot això poden trobar-ho en el llibre que he publicat sobre agroenergia. Significa també la crisi climàtica el resultat de l'activitat humana. Ja es prepara la conferència de Copenhaguen, i hi ha la necessitat de prendre mesures extremament fortes i ja tenim un *lobbying* enorme de les grans multinacionals del petroli, dels automòbils, de la indústria química, etc., per justament intentar matisar les mesures. Tanmateix, si no prenem mesures, veurem amb alguns gràfics què hem d'esperar en el futur. La idea és la mateixa, és a dir que l'origen d'aquesta situació es troba en la manera com hem definit el creixement i el desenvolupament, amb la lògica del capitalisme, també amb aquesta lògica de guanys ràpida i per altra banda d'ignorància de les externalitats que comencen ara a entrar en el pensament del capitalisme perquè comencen a afectar la taxa de guanys. I per això, en alguns anys, hi va haver un canvi total d'actitud, abans d'intentar negar la importància del problema i ara tots són verds perquè ser verd és també ser benefactor de la humanitat. Podem veure dos o tres gràfics a aquests propòsits perquè justament ens ajudarà a entendre la lògica i finalment intentar veure quines són les mesures o les conclusions que en podem treure.

Dono aquí molt ràpidament alguns gràfics de l'evolució dels preus de grans. Aquí el preu del blat o del blat de moro a la borsa de Chicago, i es veu en els anys 2007 i 2008 la importància de la pujada que ha provocat cada any segons la FAO més de 50 milions de persones que van baixar darrere la línia de pobresa, és a dir, la fam. Això és el resultat d'una acció pràcticament, purament especulativa, és el capital financer que va sortir de les inversions en les mineres en particular per entrar en els aliments perquè hi va haver una possibilitat de guanys ràpids. Un altre tipus d'evolució també en el mercat de Chicago és el preu del blat, el mateix serveix per la soja o per l'etanol, tot va ser exactament la mateixa dinàmica. Aquí es veu com el capital financer pot influir sobre una crisi alimentària.

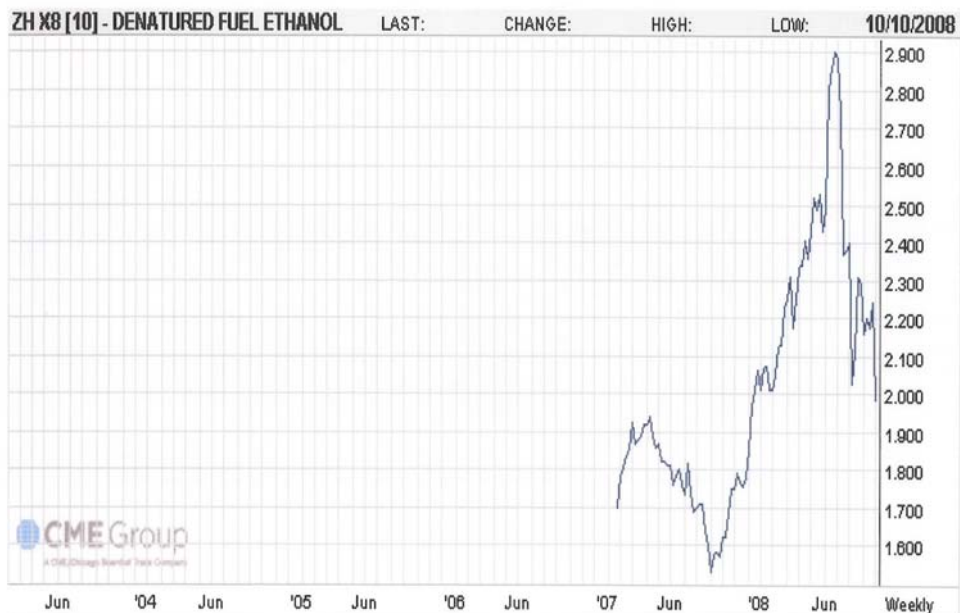
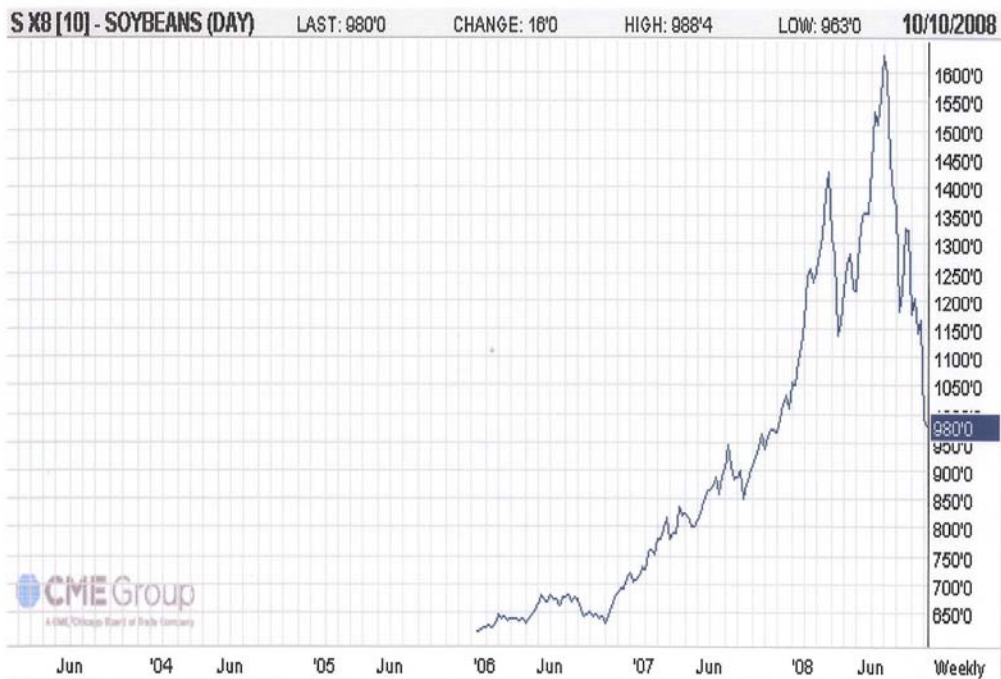
Flambée et éclatement de la bulle spéculative sur le prix du maïs à Chicago

Flambée et éclatement de la bulle spéculative sur le prix du blé à Chicago

Flambée et éclatement de la bulle spéculative sur le prix du soja à Chicago

La crisi climàtica, veiem aquí en la primera part del gràfic, l'augment de la producció de CO2 a l'univers entre l'any 1970 i l'any 2004, amb un augment important. Sabem que hi ha una producció evidentment molt més gran en els països industrialitzats que en

els altres països del món i això es manifesta pel fet que cada nord-americà emet 20.000 tones de CO₂ a l'atmosfera, cada europeu 10.000. Si veiem el que passarà en el futur, el primer gràfic són les previsions d'emissió de CO₂ veiem que hi ha diverses previsions si no es fa res o si s'actua de manera més o menys important. De totes maneres, tindrem encara durant un temps un augment de la producció de CO₂ i si a Copenhaguen es prenen decisions molt dràstiques tindrem una possibilitat de disminuir. Tanmateix les conseqüències, en particular sobre l'escalfament de la Terra, també es poden preveure. El segon gràfic ens mostra l'evolució primers en el segle passat de l'augment de la temperatura, que va augmentar més o menys 0,75°C, i les previsions pel nostre segle. De nou segons el fet que no es fa res o que s'hi actua. De totes maneres tot i si s'actua de manera forta veiem que tindrem un augment de la temperatura en el món que podria ser almenys de 2°C, però si no s'actua l'augment podria ser de 4°C o de 5°C o fins i tot algunes previsions diuen de 10°C. Però ja amb 2°C de diferència perdrem entre 20% i 30% de totes les espècies vives i tindrem transformacions climàtiques extremadament greus amb conseqüències socials i polítiques i si no es fa res l'informe del senyor Stern, britànic, del banc Mundial, diu que podem esperar a la meitat del segle entre 150 i 200 milions d'emigrants climàtics, és a dir, de gent que no podrà viure més en el lloc on viuen ara, amb totes les conseqüències que això tindrà.

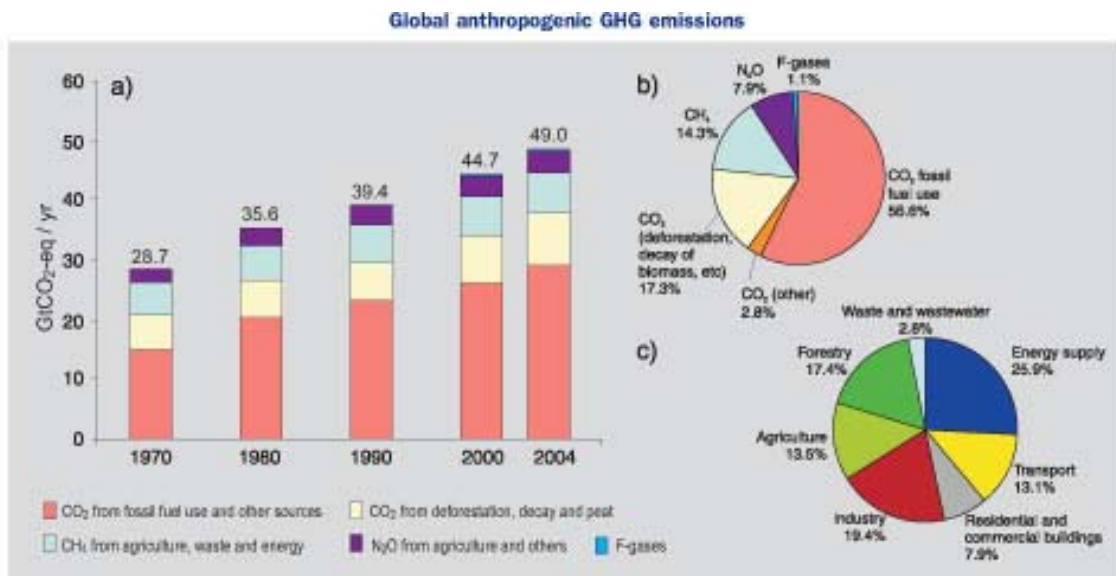
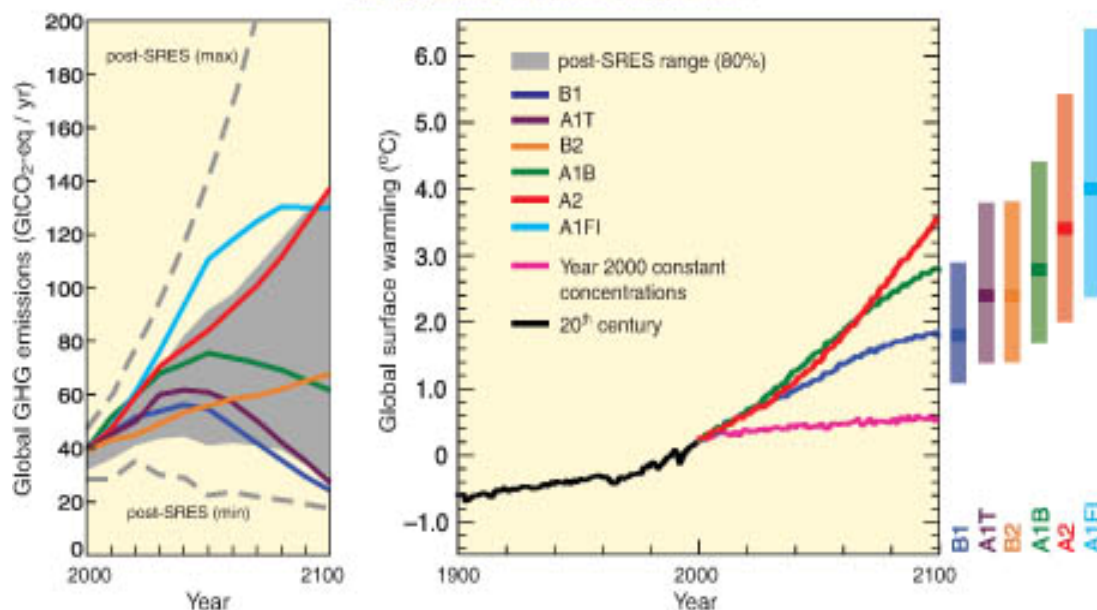

Figure SPM.3. (a) Global annual emissions of anthropogenic GHGs from 1970 to 2004.^a (b) Share of different anthropogenic GHGs in total emissions in 2004 in terms of carbon dioxide equivalents (CO₂-eq). (c) Share of different sectors in total anthropogenic GHG emissions in 2004 in terms of CO₂-eq. (Forestry includes deforestation.) (Figure 2.1)

Scenarios for GHG emissions from 2000 to 2100 (in the absence of additional climate policies) and projections of surface temperatures

L'últim gràfic, per mostrar la vinculació entre la lògica econòmica i aquestes factors, és el següent. El primer mostra l'evolució de la temperatura en el món i veiem que hi ha una evolució molt més gran al final del gràfic, és a dir a partir dels anys més o menys 70. Veiem el mateix en els altres gràfics, el segon és l'augment del nivell dels mars i el tercer és la disminució de les glaceres i de la neu a les muntanyes altes. Tots els gràfics mostren un augment molt fort a partir dels anys 70. Això correspon precisament al famós Consens de Washington, és a dir la decisió d'orientar l'economia mundial en una perspectiva neoliberal de liberalització dels intercanvis que immediatament ha tingut com a conseqüència una súper utilització d'energia i també de matèries primeres, segurament un augment força espectacular de la riquesa en el món però sense tenir en compte les externalitats, és a dir l'impacte sobre el clima. I això em sembla molt important perquè no hi ha encara en el món aquesta coincidència de la vinculació tan estreta entre el model de desenvolupament econòmic i la situació del clima. Vostès coneixen tots el terme, per això el famós gràfic del PNUD de les Nacions Unides sobre la distribució dels ingressos en el món amb el 20% més alt –cada línia és el 20% de la població-, el 20% més alt que absorbeixi més de 82% de tots els recursos mundials i els últims 20% ha de compartir 1,6%. Ara, aquest gràfic és l'expressió del que és la lògica del sistema econòmic mundial, no és només el fruit d'un cert dinamisme, no és una expressió del retard d'alguns a qui hem d'ajudar justament per superar el seu retard, sinó que és la lògica del sistema. És més avantatjós pel capital invertir en béns i serveis sofisticats amb alt valor agregat, absorbits per una part de la població, el 20% o el 25% de la població, que produir pels qui tenen molt poc poder de compra o que no en tenen cap. Així, això és la lògica del sistema i el que hem vist en els darrers 20-30 anys és un augment de les diferències socials, és a dir un augment d'aquest tipus de gràfic que s'anomena la copa de champagne. Acabo aquí amb els gràfics i el primer punt. Veurem que és important per arribar a conclusions.

Changes in temperature, sea level and Northern Hemisphere snow cover

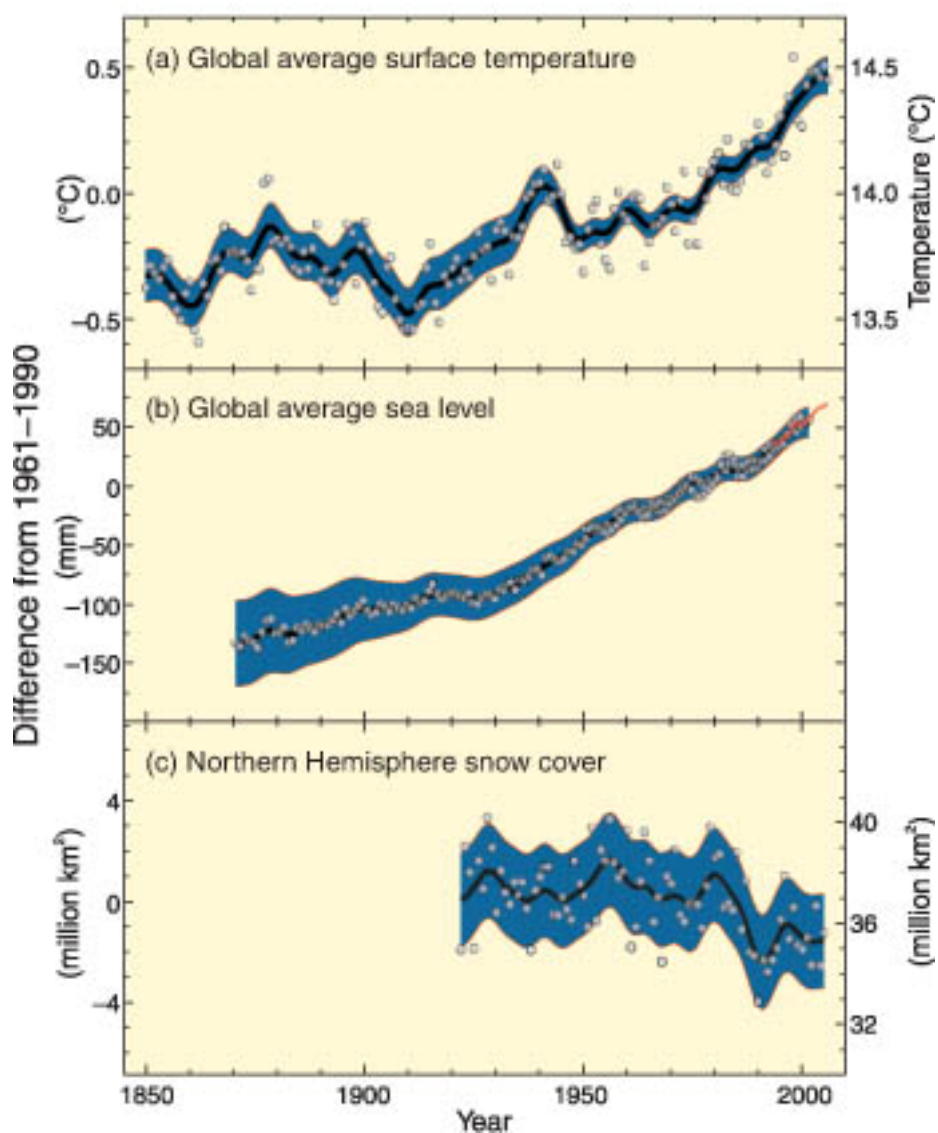
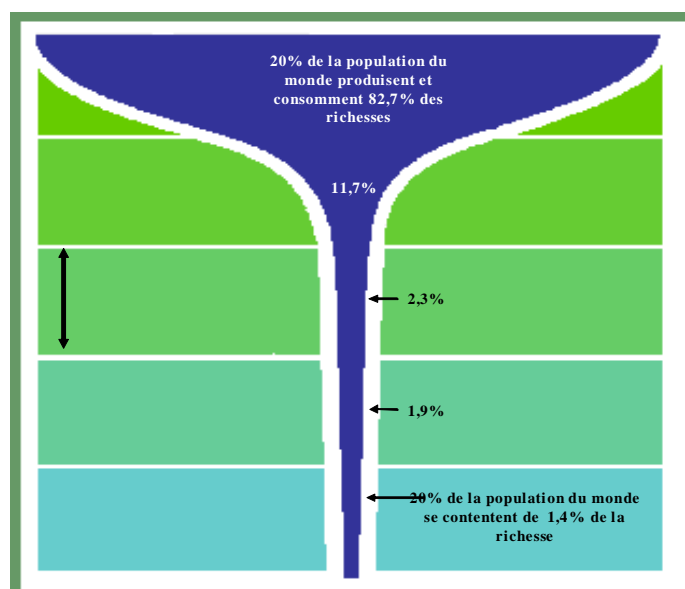

Schéma dit de « la coupe de champagne »

Source : PNUD

Segon punt, què ha fet la Comissió de les Nacions Unides enfront aquests problemes. L'origen d'aquesta Comissió és una decisió del president de l'Assemblea General de les Nacions Unides, el pare Miguel d'Escoto, que ha dit davant de la crisi: no podem acceptar que sigui només el G-20 –que es va autoproclamar com a portaveu de tota la humanitat-, no podem acceptar que aquest òrgan sigui el qui decideixi el que hem de fer enfront de la crisi perquè no té legitimitat ni jurídica ni moral, només són els països més rics. I així la idea de d'Escoto era de dir els que han de reflexionar i decidir sobre la crisi és el G-192, és a dir tots els països de les Nacions Unides. Així es va crear una comissió sobre la reforma del sistema financer i monetari internacional, Joseph Stiglitz com a president, premi Nobel d'Economia i antic vicepresident del Banc Mundial, i amb divuit membres, tots economistes de tipus neokeynesià, és a dir, oberts i amb una certa sensibilitat social, tots eren antics ministres de Finances o antics membres de bancs centrals. I Miguel d'Escoto va nomenar dos representants personals, un algerià i jo mateix, jo l'únic no economista, en aquesta comissió, precisament per la voluntat de Miguel d'Escoto per intentar ampliar les perspectives.

Quines són les propostes d'aquesta Comissió que ha treballat durant més o menys vuit mesos? No entraré en els detalls però donaré les grans línies. Primer una reforma del sistema bancari, és lògic perquè era la perspectiva d'una reforma financera, reforma del sistema bancari augmentant les reserves dels bancs, organitzant un millor control de les agències de notació, és a dir els organismes que avaluen el risc per a la inversió, però aquests organismes fins ara són organismes organitzats pels mateixos bancs sense una autonomia real; després una supressió del secret bancari i una supressió dels paradisos fiscals –que és el tema de la propera conferència-. Aquesta en general és la perspectiva per reconstruir un sistema bancari a cada país i també internacionalment.

El segon aspecte és a propòsit del sistema i de les institucions internacionals. S'ha proposat la creació de monedes de referència regionals per acabar amb l'hegemonia del dòlar com a única moneda de referència, monedes de referència regionals com es prepara ara a Amèrica Llatina el sucre, com la iniciativa de Chen Mai a Tailàndia o el grup de Shangai a Àsia, on pensen també crear d'una manera o altra una moneda regional, com l'euro que ja existeix. També ampliar els SDT, els drets especials de tiratge, que és una manera de crear una moneda sense tenir una moneda de plata o de paper i que és utilitzat ara pel Fons Monetari Internacional per donar préstecs, i la idea va ser ampliar aquesta possibilitat precisament recolzant-se sobre monedes regionals i acabant amb el monopoli del Fons Monetari Internacional sobre aquest tipus de producció de moneda. Després també una reforma profunda del Banc Mundial i del Fons Monetari Internacional, en particular intentant portar a aquests organismes una representació de cada país i no només una representació del capital. És així per exemple que encara Bèlgica té més vots al FMI o al Banc Mundial que la Xina. També acabar amb el monopoli dels Estats Units i Europa per la presidència d'aquests organismes. Com saben el Banc Mundial sempre està presidit per una americà i el FMI per un europeu. I, finalment, en aquest aspecte del sistema internacional, promoure una ajuda massiva als països del Tercer Món, de la perifèria, justament per intentar aturar els efectes de la crisi, una crisi que ve del Nord però que afecta de manera molt forta al Sud.

Per això es van proposar també noves institucions, especialment dues. Una primera que és gairebé com un observatori permanent vinculat amb l'Assemblea General de les Nacions Unides sobre la situació financera mundial precisament per avisar sobre els perills que poden existir. Aquest organisme estarà compost per cada país del món, per les grans institucions internacionals com l'ECOSOC (Consell Econòmic Social de les Nacions Unides), com la FAO, com l'Organització Mundial de la Salut, l'Organització Mundial del Treball, etc., i també representació del que s'ha anomenat la societat civil –jo havia proposat els moviments socials, perquè la societat civil sabem que és un concepte extremament ambigu, però de totes maneres una representació

diguem-ne més directa de la gent-. La segona institució que s'havia proposat és un Consell Financer a la par del Consell de Seguretat de les Nacions Unides, amb el mateix tipus de poder per poder intervenir, no només observar sinó un poder d'intervenció, evidentment a la par del Consell de Seguretat però sense vetos, cosa que és justament un dels aspectes no democràtics de les Nacions Unides.

La filosofia del treball de la Comissió Stiglitz va ser reactivar el sistema financer, reactivar-lo per de nou poder tenir un creixement, com diu la Comissió, "un creixement robust". Però la debilitat fonamental, la manca fonamental de la reflexió des d'un punt de vista filosòfic va ser no preguntar-se: reparar la màquina però per a què. Si és per fer les coses com abans, dins d'alguns anys estem de nou amb una crisi i una Comissió, si és per finançar un sistema financer que ja s'està recuperant, per finançar la indústria de l'automòbil? per finançar el monocultiu de l'agricultura? per finançar les fàbriques d'armament? De què serveix aquesta mena de creixement si no podem preguntar-nos la qüestió del sentit de què significa un creixement, un desenvolupament. Aquesta em sembla la mancança fonamental. Hi parlaré, evidentment, en la meva conclusió.

Ara, quines són les decisions que s'han pres per la conferència internacional que ha tingut lloc a Nova York a finals de juny passat. Primer hi va haver un boicot enorme des del començament dels països del Nord, no només a la Comissió sinó també a la feina de l'Assemblea General. La Comissió ha tingut moltes dificultats, en particular financeres, per poder-se reunir i treballar i hi va haver de vegades intervencions per obstaculitzar el treball de la Comissió. D'altra banda, cap Cap d'Estat del Nord va venir a la Conferència de les Nacions Unides i com que hi va haver un boicot generalitzat la majoria dels països del Sud van pensar també que no valia la pena anar a una Conferència on el Nord estaria totalment absent. Tanmateix la reunió ha tingut lloc, no amb Caps d'Estat sinó amb ministres o representants. El que es va aprovar van ser dues o tres coses. Primer, que l'Assemblea General nova que va començar ara el 15 de setembre hauria de continuar el treball sobre la crisi; segon, la constitució d'un Observatori permanent en la direcció que s'havia donat en la proposta de la Comissió Stiglitz; i que començaria a treballar amb grups específics sobre els diferents temes, grups de ministres i d'experts que es reuniran durant tot aquest any en diversos països, perquè les Nacions Unides no tenint un pressupost han hagut de recolzar-se sobre països que han acceptat finançar aquestes reunions de ministres i experts sobre temes específics de la crisi i els països que es van oferir fins ara són la Xina, Índia, Algèria, Brasil, pràcticament tots països del Sud. Això és el que s'ha realitzat fins ara. Segons la ment d'Stiglitz, és un petit pas endavant.

Evidentment, davant d'això hi ha el G-20, que s'ha reunit aquests dies a Pittsburg. El G-20 ha proposat mesures també de regulació però que tenen com a diferència amb les propostes de la Comissió Stiglitz primer que són provisionals, és a dir, hem de fer això perquè hi ha una crisi però immediatament quan sortim de la crisi aquestes mesures aniran poc a poc desapareixent, i segon, són mesures lleugeres a propòsit dels paradisos fiscals, del secret bancari, però no són radicals. Finalment ells també han decidit confiar al Fons Monetari Internacional totes les aplicacions de les mesures preses, en particular l'ajuda als països del Sud, precisament a un dels organismes que van ser l'origen de la crisi, sense exigir una reforma fonamental. L'ajuda per altra banda, que apareix com una ajuda força important perquè es tracta d'un bilió de dòlars, 1.000 milions de dòlars, de fet inclou ja decisions que s'havien pres abans i per altra banda està molt per sota del que seria necessari. Només un exemple, tota l'ajuda internacional a Àfrica és menys que els diners destinats pels Estats Units a salvar General Motors.

Així, quines són les pistes de solució enfront una crisi molt més àmplia que només una crisi financera i que la humanitat ha de resoldre per salvar-se no només a si mateixa sinó també el planeta. Hi ha tres grans orientacions de solucions. La primera

és la solució del sistema, que considera que una crisi financera o econòmica és com una teràpia, és a dir que permet al sistema justament corregir-se i reanimar l'acumulació del capital. Així, la solució és canviar els actors, aquests banquers que no havien previst l'afer o a d'altres que són corruptes, estan llestos per enviar-los a tots a Guantánamo, a condició de no canviar el sistema i de començar com abans. La segona solució és la regulació del sistema amb la consciència que el sistema capitalista, que el mercat, no és autoregulator i que així hem de recórrer a òrgans de regulació que són els Estats o les institucions internacionals. I en aquest sentit el G-20, amb propostes molt lleugeres, obvia les conclusions de la Comissió de les Nacions Unides amb propostes de regulació molt més fortes i, probablement, relativament eficients per a reanimar el sistema financer i monetari. I la tercera opció és dir no n'hi ha prou amb regulacions, tot i que són necessàries no n'hi ha prou, necessitem alternatives, necessitem nous paràmetres per a l'orientació de l'economia mundial i de l'organització col·lectiva de la humanitat perquè si seguim amb la mateixa lògica només empitjorem la situació.

I per això, és el meu darrer punt, com reconstruir la utopia, com reconstruir els paràmetres de l'orientació de l'economia mundial i de la vida de la humanitat sobre el planeta. I això ha de respondre a quatre elements fonamentals de la vida col·lectiva de la humanitat en el planeta. Primer, la relació amb la natura; segon, la necessitat de produir la vida, la vida física, la vida cultural, la vida espiritual de tots els éssers humans en el món, és a dir, la base econòmica; tercer, l'organització col·lectiva sociopolítica d'aquest projecte; i finalment, la necessitat d'una visió del món, una lectura de la realitat i una ètica per a construir aquesta realitat col·lectiva, és a dir la cultura. I sobre aquests quatre eixos podem realment reflexionar a nous paràmetres.

Primer, la relació amb la natura. Un ús, una utilització renovable dels recursos naturals que suposa una altra filosofia de la relació amb la natura, de l'explotació al respecte com a font de vida. El nostre model de creixement ha estat basat sobre la natura com quelcom que hem d'explotar, l'explotació de la naturalesa, i per ser més eficaç, l'explotació privada de la naturalesa. S'ha de retornar a una altra mena de filosofia que veu la natura com la font de la vida i a totes les grans civilitzacions hem tingut aquesta mena de visió, de lectura de la relació amb la natura, a l'Orient, però també per exemple en el pensament dels pobles indígenes d'Amèrica Llatina amb la Pacha Mama, la Terra Mare, i un no pot destruir la base de la seva pròpia vida. I això veurem que tindrà, pot tenir conseqüències pràctiques enormes, però aquesta mena de filosofia entra en contradicció completa amb la filosofia del capitalisme que veu la natura com una mercaderia que s'explota per interessos privats.

El segon aspecte en l'organització de la producció de la vida és privilegiar el valor d'ús sobre el valor de canvi. Són conceptes una mica abstractes que vénen de Marx en particular que volen dir que s'ha de produir per a la utilització de la gent i no per guanyar sobre mercaderies com a primer aspecte de la producció. Això és totalment el contrari del capitalisme, el capitalisme està construït sobre el valor de canvi perquè no existeix una taxa de guany si no hi ha canvi, intercanvi, si tot no es converteix en mercaderia. I és per això que avui més que mai es transforma tot en mercaderia, no només els béns i serveis, sinó també el treball, els serveis públics –acaben el mes passat de tancar l'oficina de correus a la meua ciutat, Louvain-la-Neuve, que ara té 20.000 habitants residents, més de 15.000 estudiants, més de 300 empreses, i s'ha tancat el correu perquè dins dels paràmetres de la privatització del correu no té prou rendibilitat-. És la filosofia justament de la mercaderia, que domina i predomina, i en particular quan és el capital financer el que domina en l'economia. Això significa una altra definició de l'economia, l'economia no pot ser definida com una manera d'augmentar el valor agregat, en particular per interessos privats, sinó l'activitat que produeix la base de la vida, de la vida física, cultural, espiritual, de tots els éssers humans del món. I això també significa molt no només des d'un punt de vista filosòfic, el mercat no pot ser només un mitjà d'enriquiment sinó un mitjà de regulació entre la

demanda i l'oferta. I això també significa molt no només des d'un punt de vista filosòfic, el mercat no pot ser només un mitjà d'enriquiment sinó un mitjà de regulació entre la demanda i l'oferta. I això també significa altres prioritats en la producció de béns i serveis.

Tercer, per a l'organització sociopolítica, la generalització de la democràcia no només política amb la democràcia participativa per exemple, sinó també a tots els camps, el camp econòmic en particular –no hi res menys democràtic que l'economia capitalista-, la concentració del poder de decisió a totes les institucions i, evidentment, entre homes i dones. I aquesta generalització de la democràcia pot significar també el retorn del subjecte com diu Franz Hinckelamer, és a dir, la participació, el fet que l'actor social és un subjecte de la seva actuació i de la seva construcció social. Significarà també un altre concepte de l'Estat.

I finalment, la multiculturalitat en el sentit de donar possibilitat a totes les cultures, a tots els sabers, a totes les filosofies, a totes les religions de participar en aquest tipus de construcció. Ara desenvolupament significa occidentalització, marginalització de les altres cultures. Així aquest tipus de concepte, de paràmetre per justament la visió del món, per tipus també d'ètica, em sembla també una orientació fonamental. Penso en l'aportació també dels moviments indígenes d'Amèrica Llatina que parlen del bon viure en lloc del creixement, tota aquesta visió del que és la vida humana. Així, evidentment, tot això pot aparèixer com una gran utopia. De veritat és una utopia però una utopia necessària en aquest sentit que no és una il·lusió sinó una cosa que no existeix avui però que pot existir demà. I de fet veiem, gràcies als fòrums socials mundials, que en el món sencer hi ha iniciatives locals, regionals, que van en aquest sentit però que estan mancades pel moment de coherència, de convergència, per tenir un pes prou gran per fer canviar justament el conjunt del sistema.

Ara què significa això en la pràctica, hi ha un munt d'aplicacions pràctiques si acceptem com a base del pensament generalitzat aquests quatre eixos. Les relacions amb la natura significa, almenys en un primer pas, restaurar la sobirania pública sobre els recursos naturals, no podem acceptar més que els recursos naturals podrien pertànyer a individus o societats particulars, han de ser un bé públic. Significa també aturar tot aquest moviment de destrucció de l'agricultura camperola per realitzar monocultius que són totalment destructors de la natura. Significa l'aplicació de les mesures de Kyoto o de Copenhagen, a propòsit de Kyoto l'administració Bush pagava 10.000 dòlars a cada periodista o a cada científic que escrivia un article contra el Protocol de Kyoto. Significa també prendre les mesures necessàries per evitar un esclafament de la Terra de més de 2°C, i són mesures molt concretes. Significa la introducció del cost ecològic dins del càlcul econòmic. He presidit a Lima l'any passat una sessió del Tribunal Permanent dels Pobles sobre l'actuació de les multinacionals europees a Amèrica Llatina i hem tingut 44 casos de destrucció ecològica i de violació dels drets humans, i sobre els 44 casos hem condemnat 43 empreses europees, no són només les nord-americanes. Evidentment el cost ecològic no entra en el càlcul econòmic del mercat, només comença a entrar-hi, com he dit, quan comença a tocar la taxa de guany. Sinó és una externalitat. Forçar l'entrada del cost ecològic en el càlcul econòmic ja podria transformar moltes coses. I penso que podem així fer una llista més gran de totes les conseqüències pràctiques d'aquest principi.

El segon, el valor de l'ús significa que no podem acceptar la mercantilització dels elements essencials per a la vida: l'aigua, les llavors, la salut, l'educació. I ara estem precisament encara en una onada neoliberal, l'acceptació ara del Tractat Constitucional de Lisboa introdueix en la Constitució europea el principi de l'economia neoliberal i serà molt més difícil canviar aquesta filosofia aquí a Europa. No podem pensar que tots els serveis públics han de ser justament mercaderies. Significa evidentment la supressió dels paradisos fiscals, del secret bancari, significa també la regionalització de les economies sobre noves perspectives filosòfiques, com l'ALBA

per exemple a Amèrica Llatina, no només sobre la base d'integrar els mercats sinó els pobles, no sobre la base de competitivitat sinó de complementaritat i solidaritat. Són realitzacions que comencen ja a existir. Significa la reconstrucció dels serveis públics. Significa per exemple que tot bé industrialitzat fabricat tingui almenys cinc anys de garantia de vida, perquè la lògica actual és precisament reemplaçar les coses per justament ajudar a la circulació del capital i a la taxa de guany. Significaria també, potser, posar una taxa sobre el nombre de quilòmetres que els productes fan entre el productor i el consumidor. A França ara hi ha propostes perquè es posin als grans magatzems, als supermercats, no només el preu dels productes sinó també el nombre de quilòmetres que han fet i ja es veu quan es calcula que pot ser no només 1.000 sinó 5.000, 8.000, 10.000, 12.000 quilòmetres abans d'arribar al consumidor amb la conseqüència evidentment de la utilització d'energia, etc. Des de l'orientació neoliberal de l'economia mundial el 62% de tots els productes manufacturats passa pels oceans. Així una taxa sobre el nombre de quilòmetres podria ser útil per disminuir aquest tipus d'intercanvi inútil i per altra banda, evidentment, pels països que tenen el que s'anomena en economia els avantatges comparatius, és a dir, salaris més baixos o lleis ecològiques més suaus, que la taxa podria servir d'ajuda per a les economies més vulnerables. I així podem continuar, pensar en totes les aplicacions concretes.

La democratització generalitzada és força fàcil també. Ja s'han fet alguns esforços polítics per una democràcia participativa, però això significaria també altres mesures en tots els altres àmbits, per exemple també exigències pel reconeixement de certes institucions per l'Estat, exigències de democràcia, o també per exemple a les Nacions Unides que com sabem no és un òrgan realment democràtic quan pensem en el Consell de Seguretat.

I finalment la multiculturalitat, que significa l'aportació de moltes cultures. Ara en cultures precapitalistes hi ha una força de crítica del capitalisme, el bon viure, el concepte de bon viure. Hi ha la necessitat també de repensar per exemple la manera de pensar el desenvolupament, que està basat només en el càlcul del PIB (Producte Interior Brut), però aquesta mesura que va ser inventada després de la Primera Guerra Mundial entre en la lògica del creixement capitalista. Si hi ha més excedents aquí a Espanya o a Bèlgica, etc., el PIB creixerà perquè hi ha més activitat econòmica i no hi ha cap element qualitatiu. Vaig estar el mes passat a Vietnam i vaig tenir diverses reunions amb una comissió del Comitè Central del Partit Comunista que treballa pel futur del desenvolupament de Vietnam i tots els instruments que utilitzen per mesurar el creixement són els instruments del capitalisme. Hem de canviar també els nostres instruments de mesura amb una altra visió. I aquí hi ha ja algunes propostes en aquest sentit. No podem acceptar tampoc el monopoli de la informació i el paper dels grans grups econòmic sobre la premsa o la televisió. No podem acceptar les patents en general, com es fa ara, etc.

Així, tot això significa una altra manera de concebre la vida col·lectiva de la humanitat i, evidentment, per a l'estratègia d'aquest projecte hem de tenir actors socials que precisament constituïran el nou subjecte històric que veiem ja en marxa, que no és només la classe obrera sinó tots els grups que pateixen precisament la lògica del sistema capitalista, no només de manera directa i real com la classe obrera sinó de manera formal com molts altres grups socials com els camperols sense terra, les dones, els pobles indígenes, que poc a poc estan constituint un nou subjecte històric per portar aquest tipus nou de projecte.

I acabo. Sí, de nou tot això pot semblar molt utòpic però finalment quan veiem la situació del món apareix que és absolutament necessari per salvar justament a la humanitat i al planeta. I que així, no tenim massa temps i que és necessari fer propostes en aquest sentit, i propostes que tenen les seves aplicacions concretes i potser una proposta que es podia fer, potser simbòlica però que té la seva importància, és la proposta que Miguel d'Escoto ha fet en el seu darrer discurs fa quinze dies:

promoure una Declaració Universal del Bé Comú de la Humanitat basada sobre els quatre eixos que he explicat, a la par de la Declaració Universal dels Drets Humans. Segur que aquesta Declaració Universal dels Drets Humans ha necessitat 200 anys abans de poder arribar a un reconeixement universal, segur que és imperfecta, segur que és massa occidental i hi ha altres declaracions del món àrab o africà que la completen, segur que està manipulada pels poder d'Occident per a la seva hegemonia mundial, però existeix i és una referència i una referència que ha pogut salvar a molta gent en el món. Així que per què no arribar també a una Declaració Universal del Bé Comú de la Humanitat. Potser portarà temps però podria ser també una utopia però d'aquestes utopies que realment són necessàries en el món actual per tenir metes i que poden ser com una petita estrella en la llarga història de la humanitat. Gràcies.